

νος ἔχοντα ἱστορικὴν σπουδαιότητα, προσέτι δ' ἀνεκαλύφθη κολοβόν, ἀλλ' ἀξιολογώτατον ἄλλως ἀνάγλυφον ἀρχαϊκῆς ἐργασίας φέρον ἐπὶ ἐκατέρας τῶν πλευρῶν μορφὴν Ἀθηνᾶς, ὣν ἡ ἑτέρα εἶναι περωτῆ. Ἡ ἐξαγωγή τῶν λίθων ἐγένετο ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τοῦ τότε ἐφόρου τῆς Ἀκροπόλεως κ. Σκιᾶ.

Ἐν Πειραιεῖ παρουσιάσθησαν κατὰ τὰς ἐργασίας τῆς ἀσφαλώσεως τῶν ὁδῶν ἐν μὲν τῇ ὁδῷ Φίλωνος λείψανα οἰκοδομῆς τῶν ἐσχάτων ῥωμαϊκῶν χρόνων, ἐν δὲ τῇ λεωφόρῳ Σωκράτους ὑπόνομος καὶ παρ' αὐτὴν δεξαμενὴ ἢ τετράγωνον φρεατοειδὲς ἀνοιγμα. Ὁ κ. Ἰάκ. Δραγάτσης, ἔφορος τότε τῶν ἐν Πειραιεῖ ἀρχαιοτήτων, ὅστις ἔλαβε παρὰ τῆς Ἐταιρείας ἐντολὴν νὰ προβῆ εἰς περαιτέρω ἐρεῦνας, εὔρεν ἐντὸς τῆς δεξαμενῆς πλὴν ἄλλων συντριμμάτων μαρμαρίνην κεφαλὴν Διονύσου καὶ ἀκέφαλον ἀγαλμάτιον Κυβέλης.

Ἐν Θήβαις ἀνέσκαψεν ὁ ἔφορος κ. Κεραμόπουλος μυκηναϊκοὺς τινὰς θαλαμοειδεῖς τάφους καὶ εὔρεν ἐντὸς αὐτῶν διάφορα ἐκ τῶν συνήθων κτερισμάτων, προσέτι δὲ καὶ δύο χαλκῆς πόρπας. Ἐνὸς ἐκ τῶν τάφων αἱ παραστάδες τοῦ στομίου ἦσαν κεκονιαμέναι καὶ ἐζωγραφημέναι, ἀλλ' ἡ παράστασις ἦτο δυστυχῶς ἀδιάγνωστος.

Ἐντὸς τῆς πόλεως τῶν Θηβῶν ἀνεκαλύφθησαν, ὡς γνωστόν, πρό τινων ἐτῶν καὶ λείψανα σημαντικοῦ μυκηναϊκοῦ οἰκοδομήματος, ἴσως ἀνακτόρου, τοῦ ὁποίου ἐλάχιστον μέρος ἀνεσκάφη μέχρι τοῦδε, διότι ἐπ' αὐτοῦ εἶναι ἐκτισμένα, πλὴν ἄλλων ἰδιωτικῶν ἐργαστηρίων ἢ οἰκημάτων, καὶ τὰ κρεοπωλεῖα τοῦ δήμου. Ἐπειδὴ δὲ πέρυσιν ὁ κύριος Goekoop, ἐπιτίμιος ἡμῶν ἐταῖρος, ἐδήλωσεν εἰς τὴν Ἐταιρείαν ὅτι εἶναι πρόθυμος νὰ καταβάλλῃ τὴν δαπάνην οἰασδήποτε ἀνασκαφῆς σχέσιν ἐχούσης πρὸς τὴν μυκηναϊκὴν ἐποχὴν, τὸ Συμβούλιον ἐσκέφη νὰ διαθέσῃ

τὴν προσφορὰν ταύτην εἰς τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ ἐν Θήβαις οἰκοδομήματος καί, ἵνα γίνῃ ἀρχὴ τοῦ ἔργου, ἐψήφισε τὸ ἀναγκαῖον ποσὸν πρὸς κατεδάφισιν τῶν κρεοπωλείων καὶ ἀνοικοδόμησιν αὐτῶν ἀλλαχοῦ· δυστυχῶς ὅμως αἱ δημοτικαὶ ἀρχαὶ τῶν Θηβῶν δὲν φαίνονται μέχρι τοῦδε πολὺ πρόθυμοι νὰ διευκολύνωσι τὸ ἔργον, ὅπερ τὴν πόλιν των πρῶτην θὰ ἐτίμα καὶ θὰ ὠφέλει.

Ἐν Χαιρωνείᾳ καὶ Φωκίδι ὁ ἔφορος κ. Σωτηριάδης ἐξηκολούθησε τὰς ἐπὶ προϊστορικῶν θέσεων ἐρεύνας, ἃς ἀπὸ ἐτῶν ἐνεργεῖ εἰς τὰς χώρας ταύτας, ἀνεκάλυψε δὲ ἐν Φωκίδι πρὸς τὸ χωρίον «Καλύβια Ἀγ. Μαρίνης» νέαν θέσιν, ἣτις κατὰ τὴν γνώμην του εἶναι ἀληθῆς καὶ σημαντικὸς προϊστορικὸς συνοικισμὸς. Ἐν αὐτῷ ἔσκαψε τρεῖς βόθρους μέχρι βάθους 3¹/₂ μ. καὶ εὔρε πλῆθος ἀγγείων ἀνηκόντων εἰς τὸν πρῶτον (προμυκηναϊκὸν) χαλκοῦν αἰῶνα, οὐδὲν δὲ τεμάχιον τοῦ λιθικοῦ αἰῶνος οὐδὲ ἐργαλεῖον τι λίθινον, πλὴν μιᾶς λεπίδος ὄψιανοῦ. Οὐδεμίᾳ λοιπὸν ἀμφιβολίᾳ ἀπομένει, ὅτι ἡ ἐπίχωσις τῶν 3¹/₂ μ. ἐσχηματίσθη μεταξὺ τοῦ λιθικοῦ αἰῶνος καὶ τῆς μυκηναϊκῆς ἐποχῆς. Ἡ παρατήρησις αὕτη εἶναι σπουδαία διὰ τὸν ἀκριβέστερον καθορισμὸν τῆς χρονολογίας τῶν διαφόρων προϊστορικῶν περιόδων ἐν Βοιωτίᾳ, δικαίως δὲ ὁ κ. Σωτηριάδης ἐν τῇ πρὸς τὴν Ἑταιρείαν ἐκθέσει του ἐλπίζει ἀξιόλογα συμπεράσματα ἐκ τῆς περαιτέρω σκαφῆς τοῦ συνοικισμοῦ τούτου.

Ἐν Θεσσαλίᾳ εἰργάσθη καὶ πέρυσιν ὁ ἔφορος κ. Ἀρβανιτόπουλος. Ἐν μικρᾷ σκαφῇ γενομένη ἐπὶ τοῦ λόφου τῶν Ἀγ. Θεοδώρων τοῦ Βόλου, ἔνθα ἔκειτο ἡ ἀρχαία Ἴωλκος, εὔρε τρεῖς ἐπιγραφὰς καὶ ἀρχιτεκτονικά τινα μέλη δωρικοῦ ναοῦ, βαθύτερον δὲ τεμάχια ἀγγείων καὶ πόρπας γεωμετρικὰς. Ἐν Παγασαῖς ἐπεράτωσε τὴν ἐξερεύνησιν τοῦ δευτέρου πύργου τοῦ περιέχοντος γραπτὰς στήλας καὶ εὔρε περὶ τὰς 100 νέας στήλας, ὧν μία μετὰ γραπτῆς εἰκόνας

ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΤΑΦΩΝ ΕΝ ΘΗΒΑΙΣ

Ἡ μεγάλη καταστροφή, ἣν ἡ λαθραία τυμβωρυχία προξενεῖ εἰς τὰς βιοωτικὰς νεκροπόλεις, ἐπιβάλλει σύντονον τὴν προστασίαν καὶ τὴν κατὰ τὸ δυνατόν ἐπιστημονικὴν ἀνασκαφὴν καὶ ἔρευναν αὐτῶν. Πόσον δὲ δύναται νὰ ἀνταμείψῃ τὸν ἀρχαιολόγον τοιαύτη ἀνασκαφή, ἀποδεικνύουσι τὰ εὐρήματα τῶν κ. κ. Burrows καὶ Ure ἐν Ῥιτσῶνα (Μυκαλησσῶ), περὶ ὧν ἄρα J. H. St. 1909, σ. 308 ἐξ. 1910, σ. 336 ἐξ. B. S. A. 1907-8, σ. 226 ἐξ.

Αἱ ἐμαὶ ἀνασκαφαὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο 1910, δαπάνη τῆς Ἑταιρείας ἐνεργηθεῖσαι καὶ στραφεῖσαι περὶ τὴν εὐρεσιν τάφων, ἐγένοντο πλησίον πρὸς Ν τῶν Θηβῶν κατὰ τὴν θέσιν Κολωνάκι, ἔνθα καὶ ὁ Δ. Φίλιος (*Πρακτικὰ* 1897 σ. 94 ἐξ.) καὶ ἐγὼ (*Ἀρχαιολ. Ἐφημ.* 1910, σ. 209 ἐξ.) ἀνεσκάψαμεν μυκηναϊκοὺς τάφους θαλαμοειδεῖς, ἀνηλεῆς δὲ τυμβωρυχία ἐλυμαίνετο τὴν νεκρόπολιν ταύτην ἐσχάτως.

Αἱ ἀνασκαφαὶ ἤρξαντο τῇ 8 Νοεμβρίου καὶ παρετάθησαν μέχρι τῆς 24 Δεκεμβρίου.

Μυκηναϊκοὶ τάφοι — Κατ' αὐτὰς εὐρέθησαν καὶ ἠρευνήθησαν 16 μυκηναϊκοὶ τάφοι θαλαμοειδεῖς ἢ σπηλαιώδεις¹ μετὰ δρόμου μὴ ἐρευνηθέντος ὀλοκλήρου παρ' οὐδενί. Τούτων τέσσαρες οὐδὲν κτέρισμα ἢ ἄλλο κινητὸν μυκηναϊκὸν εὕρημα περιεῖχον. Εἰς τῶν τεσσάρων τούτων τάφων φαίνεται, ὅτι κατὰ τοὺς Βυζαντιακοὺς χρόνους εἶχε μεταβληθῆ εἰς κατακόμβην, διαιρεθεὶς δι' ἀσβεστοκτίστου τοίχου εἰς δύο μέρη. Αἱ κόγχαι τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς αὐ-

¹ Σπηλαιώδεις τάφους λέγω τοὺς ἔχοντας ἀκανόνιστον σχῆμα περιφερικῆς πῶς ἢ μᾶλλον φοειδοῦς κατόψεως δίκην τρώγλης, θαλαμοειδεῖς δὲ τοὺς ἔχοντας κανονικὰς εὐθείας πλευρὰς, ἔστω καὶ ἂν ἐνιαχοῦ κόγχαι διακόπτωσι τὰς πλευρὰς διανοιγόμεναι εἰς τὸ σῶμα τοῦ βράχου.

τοῦ ἴσως εἶχον χρησιμοποιηθῆ ὡς πρόθεσις καὶ βωμὸς ἐκ-
κκλησίας χριστιανικῆς. Εὐρέθησαν δὲ καὶ πολλὰ θραύ-
σματα βυζαντιακῶν ἀγγείων καὶ εἰς σιδηροῦς πέλεκυς ἐν
αὐτῷ. Παρὰ τὸν δρόμον τούτου τοῦ τάφου ἦτο ἕτερος μι-
κρότερος, περιέχων σκελετὸν βοῦς ὀλόκληρον, ἀλλ' εἰς νεω-
τάτους χρόνους ταφέντα, ἐπειδὴ, ὡς ἔμαθον, πρὸ 30 ἐτῶν
περίπου ὁ τάφος ἦτο ἀνοικτὸς σεσυλημένος. Ὁ βοῦς ἔπεσε
τυχαίως ἀνωθεν, τῆς στέγης τοῦ τάφου ἐκλιπούσης, ἢ
ἐτάφη ἐπίτηδες ὡς ἐκ νόσου μολυσματικῆς ἀποθανών.

Ἐκ τῶν λοιπῶν μυκηναϊκῶν τάφων τέσσαρες διετήρουν
τὴν στέγην ἀκεραίαν, τῶν δ' ἄλλων ἢ στέγη ἔλειπε κατα-
πεσοῦσα ἢ (εἰς δύο τάφους πιθανώτατα) ἀφαιρεθεῖσα ἐν
χρόνοις νεωτέροις πρὸς ἰσοπέδωσιν τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδά-
φους καὶ σχηματισμὸν ἄλωνίου ἢ πρὸς ὀμαλισμὸν τοῦ τό-
που δι' οἰονδήποτε λόγον. Οἱ μεγάλοι θαλαμοειδεῖς τάφοι
εἶχον ἀναλόγως μέγαν τὸ μῆκος καὶ τὸ πλάτος δρόμον.
Εἰς δύο δ' ἐξ αὐτῶν εὐρέθησαν ἐν τῷ δαπέδῳ αὐλακας
παρὰ τὰς παραστάδας τοῦ στομίου εἰς αὐτὸ τὸ ἄνοιγμα
τῆς πύλης, ἔχουσαι μῆκος μείζον τοῦ πάχους τῶν παρα-
στάδων (μέχρι 1,20 ἔνδον εἰς τὸν θάλαμον, μέχρι 0,45 δὲ
πρὸς τὸν δρόμον ἔξω), ἀποσβεννύμεναι δὲ ἠπίως κατὰ τὰ
ἄκρα· τὰς αὐλακας ταύτας ἐρμηνεύω ὡς προωρισμένας νὰ
δέχωνται τοὺς τροχοὺς τῶν νεκροφόρων ἀμαξῶν, ἃς γινώ-
σκομεν ἐκ τῆς γεωμετρικῆς περιόδου, καὶ αἵτινες ἐν τοῖς
μυκηναϊκοῖς τάφοις, ὀπισθοβατικῶς βαίνουσαι εἰς τὸν δρό-
μον, θὰ ἔφθανον μέχρι τοῦ στομίου, ἔνθα οἱ τροχοὶ αὐτῶν,
μὴ προσκρούοντες πρὸς τὰς παραστάδας ἐνετίθεντο εἰς τὰς
αὐλακας ἀσφαλῶς πρὸς καταβίβασιν τῶν νεκρῶν.

Εἰς σπηλαιώδης μικρὸς τάφος ἦτο ἐπιχειρισμένος δι'
ἀσβέστου κατὰ τὸ δάπεδον καὶ τὰ τοιχώματα τὰ τε ἔνδον
καὶ τὰ τῶν παραστάδων. Ἄλλος μέγας θαλαμοειδῆς εἶχεν
ἐπιχειρισμένας μόνας τὰς παραστάδας καὶ ἐπὶ τοῦ ἐπιχρί-

σματος ἔφερε γραμμικὰς γραφὰς, οἰονεὶ πρὸς μίμησιν φλεβῶν ξύλου. Τὰ ἐπιχρίσματα ταῦτα διετηροῦντο προσκεκολλημένα εἰς τὰ τοιχώματα μόνον κάτω παρὰ τὸ ἔδαφος, ὑψηλότερον δ' εἶχον ἀποκολληθῆ καὶ πέσει εἰς τὰ χώματα.

Τινὲς τῶν τάφων τούτων εἶχον ἐν τῷ δαπέδῳ βαθυτέρους ταφίσκους περιλαμβάνοντας ὅστᾳ ἢ καὶ ἀγγεῖα συντετριμμένα, ἄλλοι εἶχον κατὰ τὰς πλευρὰς πεζούλια ὑψηλότερα τοῦ λοιποῦ δαπέδου τοῦ τάφου, ἢ κόγχας ἀνοιγομένας εἰς τὸ σῶμα τοῦ βράχου καὶ διακοπτούσας τὴν εὐθυγραμμίαν τῶν πλευρῶν τῶν θαλάμων.

Ὅπου ἐν τοῖς τάφοις τούτοις διετηροῦντο σκελετοὶ μᾶλλον ἢ ἤττον εὐκρινεῖς, εὔρον ὅτι εἶχον θέσιν ὑπτίαν μετὰ κεκαμμένων τῶν γονάτων καὶ ὅτι ἐπομένως τὸ δλον φυσικὸν μῆκος τοῦ σώματος ἦτο συνεπτυγμένον. Ἐνίστε ὑπὸ τὸν κώλητα ἦσαν λίθοι ἀνέχοντες τὰ γόνατα. Σπηλαιώδεις τινὲς μικροὶ τάφοι εἶχον μικρὸν μῆκος δαπέδου (μόλις 1,55 ἢ 1,20), ὥστε καὶ ἂν δὲν ἐσῴζοντο εὐκρινεῖς κατὰ τὰ μέγала ὅστᾳ σκελετοὶ τινες, ἔπρεπε νὰ συμπεράνωμεν, ὅτι οὗτοι πάντως δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ εἶνε ἐξηπλωμένοι. Τὴν τοιαύτην «ὀκλαδὸν» ὑπτίαν θέσιν τῶν νεκρῶν εὔρον ἐν ἄλλῳ τάφῳ, ἀνεξαρτήτῳ τῆς περὶ ἧς ἐνθάδε ὁ λόγος ἀνασκαφῆς τοῦ ἔτους 1910, ἐναργεστάτην ἐν σκελετῷ ἄριστα διατηρουμένῳ ΝΑ τῶν Θηβῶν ἐπὶ τοῦ Ἰσμηνίου λόφου (πρβλ. Ἐργ. Ἐφημ. 1910, 212 καὶ 198 ἐξ.).

Ἐντὸς τάφων θαλαμοειδῶν εὔρον ὀδόντας κάπρου καὶ ἄλλους ὀξεῖς ὀδόντας ἀνήκοντας εἰς σαρχοβόρα ζῶα μὴ καθορισθέντα εἰσέτι, προσέτι δὲ φλοιοὺς ὠῶν ὀρνίθων πιθανῶς, προερχομένων ἴσως ἐκ τροφῶν δοθεισῶν τοῖς νεκροῖς.

Ἐντὸς τριῶν τάφων θαλαμοειδῶν εὐρέθησαν ἀνά μία πόρπη χαλκῆ. Κομβία στεατίτου καὶ ψηφίδες χρυσαῖ ἢ ἐκ μάζης εὐρέθησαν ἐντὸς πλειόνων τάφων· αὗται προέρχονται βεβαίως ἐκ περιδεραιῶν ἢ ὀσμων. Ὁ τάφος ὁ ἔχων

ἐπιχειρισμένας καὶ γραπτὰς τὰς παραστάδας ἀπέδωκεν ἔσκορπισμένας 28 ψηφίδας χρυσᾶς ὁμοιομόρφους ἀποτελούσας ποτε βεβαίως ἓν σύνολον. Ἐν ἄλλοις τάφοις εὐρέθησαν ἐλάσματα χρυσᾶ δισκοειδῆ μικρὰ μετ' ἐμπιέστων ἀμυδρῶν κοσμημάτων, καλύπτοντά ποτε πιθανῶς ἄλλην ὕλην. Ἐν τινι τάφῳ εὐρέθη χαλκοῦν μαχαίριον μετὰ καμπύλης τῆς λεπίδος καὶ δύο χαλκαῖ οἰονεὶ κεφαλαὶ σκήπτρων μικρῶν κοῖλαι.

Τὰ ἀγγεῖα εἶνε ἢ τῆς τελευταίας αἰγαίας περιόδου II ἢ τῆς τελευταίας αἰγαίας περιόδου III. Πλεῖστα εἶνε συντετριμμένα καὶ ἤδη συγκολλῶνται. Τὰ τυπικὰ μυκηναϊκὰ εἰδώλια καὶ οἱ ἑτερόστομοι ἀμφορίσκοι εὐρίσκονται συνήθως ὁμοῦ μετὰ τῶν τῆς τελευταίας αἰγαίας περιόδου III εὐρημάτων. Δὲν λείπουσιν ὅμως καὶ ἐξαιρέσεις.

Ἐπὶ τινος σημείου τῶν τυχῶν τῶν μυκηναϊκῶν τάφων νομίζω, ὅτι πρέπει νὰ μεταβάλωμέν πως τὰς μέχρι τοῦδε γνώσεις ἡμῶν: Ἐγραψαν δηλ. καὶ ἄλλοι καὶ ἐγὼ αὐτὸς (*Ἀρχαιολ. Ἐφ.* 1910, 216 ἐξ.), ὅτι οἱ τάφοι οὗτοι ἐσυλοῦντο ἐν παλαιῖς χρόνοις. Ἡ γνώσις αὕτη εἶνε βάσιμος, ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ ἐφαρμόζηται γενικῶς εἰς πάντα τάφον, οὔτινος τὰ κτερίσματα εἶνε ἐλλιπῆ ἢ βεβλαμμένα. Διότι ἡ ἐσωτερικὴ κατάστασις, ἣν εἶδον εἰς τάφους, ὧν ἡ στέγη καὶ ἡ πύλη ἦσαν κατεστραμμένα ἢ βεβλαμμένα, δὲν διαφέρει οὐσιωδῶς τῆς καταστάσεως ἄλλων τάφων, ὧν ἡ στέγη καὶ ἡ πύλη διετηροῦντο ἄρτιαι. Ἐκατέρωθι δηλονότι τὰ κτερίσματα ἦσαν ἐλλιπῆ καὶ βεβλαμμένα. Προσέτι παρετήρησα, ὅτι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὰ κτερίσματα εὐρίσκονται παρὰ τὸ στόμιον· τοῦτο δὲ εἶνε γνωστὸν καὶ εἰς τοὺς τυμβωρύχους, οἵτινες, σκάπτοντες τοιοῦτους τάφους, ἐρευνῶσι συνήθως τὸν παρὰ τὸ στόμιον ἐσωτερικὸν χώρον τοῦ θαλάμου, ἐπειδὴ ἡ πεῖρα ἔδειξεν αὐτοῖς, ὅτι τὸ ἐνδότερον μέρος εἶνε πτωχὸν ἢ ἔχει μόνον συντρίμματα ἀγγείων,

ανάξια τῆς προσοχῆς τῶν θησαυροθηρῶν τούτων. Εικάζω λοιπόν, ὅτι οἱ «μυκηναῖοι» ἄνθρωποι, θάπτοντες νεώτερόν τινα νεκρὸν ἐν τῷ θαλάμῳ, ἐσύλουν συνήθως τὰ ἀκέραια κτερίσματα καὶ δὴ τὰ κοσμήματα τῶν παλαιότερων νεκρῶν, ὥστε εἰς ἡμᾶς περιέρχονται, ἐν τάφοις παθοῦσι τοῦτο, μόνα τὰ κτερίσματα τοῦ τελευταίου ταφέντος νεκροῦ ὀλοσχερῆ.

Νεώτεροι τάφοι.—α') **κεράμιοι.** Εὐρέθησαν ἑπτὰ. Οὗτοι ἄλλοτε μὲν κατεσκευάζοντο ἐν μαλακῷ χώματι, ὥστε εἶνε ἀδύνατον νὰ γνωσθῆ, ἂν πλὴν τῶν κεράμων ἔφερον καὶ ἄλλο τι κάλυμμα, ἄλλοτε δὲ σκάπτονται ἐν τῷ βράχῳ, οὕτως ὥστε καθ' ἑκατέραν μακρὰν πλευρὰν νὰ καταλείπηται ἰσομήκης τῷ τάφῳ βαθμῆς (πατοῦρα, πεζοῦλι), ἐφ' ἧς ἐπάτουν ξύλινα καλύμματα ἐξαφανισθέντα νῦν. Ἐν τῷ κοίλῳ τοῦ τάφου εἶνε οἱ μεγάλοι κέραμοι οἱ περιβάλλοντες τὸν νεκρὸν. Εὐρεῖς σωλῆνες (imbrices) τίθενται ὀρθιοὶ ἐπὶ τοῦ δαπέδου ἀνὰ ἓνα εἰς τοὺς πόδας καὶ τὴν κεφαλὴν («κεφαλάρια»), ἀνὰ ἓνα ἢ δύο κατὰ μῆκος εἰς τὰς πλευρὰς καὶ ἕτεροι ὑψηλότερον κατὰ τὰς πλευρὰς ἐπίσης συγκλίνοντες ἄνω, ὥστε νὰ καλύπτονται ἀσφαλῶς οἱ ἄρμοι αὐτῶν ὑπὸ καλυπτῆρων (tegulae). Ὡς ὑπόστρωμα τοῦ νεκροῦ τίθενται ἐνίοτε ἄλλοι σωλῆνες κέραμοι. Οἱ τάφοι οὗτοι εἶχον ἐλάχιστα ἀγγεῖα, πλείονας ὅμως πλαγγόνας ὑστέρων μακεδονικῶν χρόνων· τὰς πλείστας πλαγγόνας περιεῖχεν εἷς μικρὸς τάφος, ὅστις ἦτο ἀναμφιβόλως τάφος παιδίου, ὡς εικάζω ἔκ τε τῆς μικρότητος αὐτοῦ καὶ ἐκ τῆς παντελοῦς ἀπουσίας τῶν ὀστέων, ἅτινα, ὡς τρυφερά, ἐξηφανίσθησαν· τὰ κτερίσματα ταῦτα ἔκειντο κυρίως ἔξω τῶν κεράμων, ὑπὸ τὴν ξυλίνην στέγην τοῦ τάφου, ἐλάχιστα δὲ ἐντὸς τῶν κεράμων παρ' αὐτὸ τὸ σῶμα τοῦ νεκροῦ. Εἰς τρεῖς τῶν τάφων τούτων εὐρέθησαν μεταξύ τῶν κτερισμάτων φλοιοὶ ὠῶν, ὥστε τὸ ἔθιμον τῆς τροφῆς τῶν νεκρῶν, παλαιότατον ὄν (ὄρα ἀνωτέρω καὶ

Ἄρχ. Ἐφημ. 1910, σ. 207). διετηρεῖτο καὶ εἰς χρόνους νεωτέρους. Τέσσαρες τῶν τάφων τούτων οὐδὲν κτέρισμα περιεῖχον· ὁ νεκρὸς ἦτο ἐπὶ τοῦ δαπέδου τοῦ τάφου. Εἰς δύο δὲ τῶν πτωχῶν τούτων τάφων ὑπὲρ τὸν νεκρὸν, μάλιστα κατὰ τοὺς πόδας, ἦσαν πολυπληθῆ ὅστ᾽ ἄλλα τε καὶ κρανία ἐν ἀταξίᾳ. Ἐπειδὴ ἡ συντήρησις τῶν ὀστέων τῶν νεκρῶν εἶνε ἔθιμον μάλιστα χριστιανικόν, ἡ δὲ θέσις τῶν δύο τάφων τούτων κεῖται μακρὰν πάντων τῶν λοιπῶν νεωτέρων τάφων, νομίζω, ὅτι οὗτοι οἱ δύο τάφοι εἶνε βυζαντιακοί.

β') «κτιστοί». Τοιοῦτοι εὐρέθησαν τρεῖς. Ὁ εἰς κεῖται μακρὰν τῶν ἄλλων δύο καὶ δὲν ἠρευνήθη ὄλος εἰσέτι. Εὐρέθησαν ὁμοῦς ἐπὶ τῶν χωμάτων αὐτοῦ ἐν ληκύθιον ὑψίλαιμον ἐκ διαφανοῦς ὑάλου, ἐν σκυφίδιον πῆλινον μικρότατον παιγνιῶδες, εἰς ἀστράγαλος φυσικὸς προβάτου, καὶ μικρὸν ὀστέινον κοχλιάριον. Οἱ ἄλλοι δύο εἶνε ἐκτισμένοι τὰς πλευράς δι' ὀρθίων πλακῶν, ἐφ' ὧν ἀθήνται ὡς καλυπτῆρες τρεῖς ἢ τέσσαρες ἕτεραι πλάκες· τὸ δάπεδον τοῦ ἐτέρου τούτων ἦτο ἐστρωμένον διὰ λεπτοτάτων πλακιδίων λιθίνων ἀκανονίστου σχήματος, οἷα δύναται τις νὰ παραγάγη κτυπῶν σχιστώδη παχύτερον λίθον.

Ὁ εἰς τῶν τάφων τούτων περιεῖχεν ἓνα ὀακτύλιον ἀπλοῦν χαλκοῦν, ὁ δ' ἕτερος ἔξω μὲν ἐπὶ τῶν καλυπτῆρων ἐν σκυφίδιον, ἐντὸς δὲ δύο σιδηρᾶς σπλεγγίδας τεθραυσμένας. Τὸ σχῆμα τῶν τάφων τούτων εἶνε συγγενὲς πρὸς τὸ τῶν κεραμίνων· διότι αἱ βαθμίδες τῶν κεραμίνων, αἱ ἐν τῷ βράχῳ λαξευταί, σχηματίζονται ἐν τούτοις διὰ τῶν ὀρθίων πλακῶν.

γ') «κεκαυμένοι». Τοιοῦτοι εὐρέθησαν τρεῖς. Πάντες ἦσαν λαξευτοὶ ὡς οἱ κεράμινοι καὶ εἶχον ἐκατέρωθεν κατὰ μῆκος βαθμίδας, ἐφ' ὧν ἐκάθητό ποτε ξύλινα καλύμματα. Οἱ νεκροὶ εἶχον κατ' ἐν ἄλλῳ τόπῳ καὶ εἶτα μετηνέχθησαν τὰ λείψανα αὐτῶν μετὰ τῶν κεκαυμένων κτερισμάτων καὶ

άνθράκων πολλῶν εἰς τοὺς τάφους τούτους. Ὁ εἷς περιεῖχε κτερίσματα πλαγγόνας καὶ ἀγγεῖα μικρά, ἕτερος βλαβεῖς, ὅτε ἐτάφη πλησίον ὁ κατωτέρω ἀναφερόμενος ἀμφορεύς, μίαν χαλκῆν βελόνην καὶ δύο μικρά ἀγγεῖα, ὁ δὲ τρίτος τρία μικρά ἀγγεῖα καὶ πολυπληθῆ μετάλλινα κοσμήματα, πλακῶδη ῥοδακόμορφα, ἀνθρωπόμορφα ἢ ἀνθεμοειδῆ. Ταῦτα προέρχονται πιθανῶς ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐπικόσμου τῆς ξυλίνης λάρνακος, ἐν ἣ ἐντεθειμένος ἐκάη ὁ νεκρός.

δ') ἀγγεῖον ὡς τάφος. Τοῦτο ἦτο μέγας ἀμφορεύς κατακεκλιμένος ἔχων τεθραυσμένην τὴν κοιλίαν. Ἐν αὐτῇ εὑρέθη ἀπλὰς (ἀνοικτὸν ἀγγεῖον) πηλίνη, ἣτις ἀρμόζει ὡς πῶμα τοῦ ἀμφορέως. Οὐδὲν ἄλλο πρᾶγμα κτερίσμα ἢ λείψανον ὅσπου εὑρέθη ἐν τῷ ἀγγεῖῳ ἢ πλησίον αὐτοῦ ἐν τοῖς χώμασιν. Ὅθεν εἰκάζω, ὅτι νήπιόν τι ἦτο ἐν τῷ ἀγγεῖῳ τεθαμμένον μετὰ τῆς λιτότητος, περὶ ἧς μαρτυρεῖ ὁ Πλούταρχος (*Παραμυθ. εἰς τὴν ἑαυτοῦ γυν. 11.*)

Ὁ κτιστὸς τάφος ὁ ἔχων ὑπεστρωμένα πλακίδια λίθινα, ὁ ἀμφορεύς τοῦ νηπίου, ὁ κεκαυμένος τάφος ὁ ἔχων τὴν βελόνην, ὁ κεράμινος τοῦ παιδίου ὁ ἔχων τὰς πολλὰς πλαγγόνας, καὶ ἕτερός τις κεκαυμένος τάφος (ὁ ἀνωτέρω ἐν τοῖς κεκαυμένοις πρῶτος μνημονευόμενος) ἔκειντο ἐντὸς τοῦ δρόμου τοῦ μυκηναϊκοῦ τάφου τοῦ περιέχοντος τὸ χαλκοῦν μαχαίριον καὶ πολλὰ ἀγγεῖα τῆς τελευταίας αἰγείας περιόδου II. Οἱ λοιποὶ νεώτεροι τάφοι, οἱ ἔχοντες κτερίσματα, ἔκειντο πλησίον ἐνταῦθα, ἢ δὲ εὐτακτος διάταξις αὐτῶν (ἐξαίρουμένης τῆς μικρᾶς βλάβης, ἣν ἐπήνεγκεν ὁ ἀμφορεύς εἰς ἓνα κεκαυμένον τάφον), δεικνύει, ὅτι πάντες οὗτοι οἱ κεράμινοι, οἱ κτιστοὶ καὶ οἱ κεκαυμένοι τάφοι ἦσαν σύγχρονοι.

Ἐν λεπτομερείᾳ αἱ ἀνασκαφαὶ αὗται θὰ δημοσιευθῶσι μετὰ τὸν καθαρισμὸν καὶ τὴν συγκόλλησιν τῶν εὐρημάτων.

ΑΝΤ. Δ. ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΛΟΣ